

lets zo persoonlijk maken dat het
universeel wordt.

Lea Adriaans

Scriptie voor de Nieuwe Akademie Utrecht

Begeleidt door Frans van Tartwijk

September 2015

Iets zo persoonlijk maken dat het universeel wordt.

Kunst gaat over eros en thanathos, over leven en dood. Als het daar niet over gaat, is het decoratie. Jan Hoet, geciteerd door Berlinde de Bruykere.

Laat mij de decoratie maar maken! Ofwel eros en thanathos in de dagelijkse handelingen, in de gewone dingen die om me heen zijn.

Inleiding

Tekenen, schilderen, knutselen doe ik al zolang als ik me kan herinneren. Voor mij en voor het gezin waarin ik ben opgegroeid zijn dingen maken net zo gewoon als adem halen, eten en slapen. Het is mezelf uitdrukken in materiaal en in beeld. Zo was dat vroeger al. Bij mijn ouders thuis was er altijd verf en papier, en als kind was ik altijd met iets bezig. Daarbij kwam het praktische en het nuttige van mijn ouders. Zij maakten zelf hun kleding, verbouwden hun groente, haakten gordijnen, kaarden dekbedden, stortten beton in mallen voor tegels, bouwden schuurtjes voor de kippen. Niet vanuit een idealistische hippie-achtige overtuiging, maar meer vanuit een aardse, boeren vanzelfsprekende manier van zijn. Het maken van nuttige dingen had ook altijd een persoonlijk accent; als een patroon van spijkers in het beton, namen in de gehaakte gordijnen of worstenbrood in een andere vorm.

tekenen samen met mijn vader.

In mijn werk als beeldend therapeut speel ik ook met het jezelf uitdrukken in materiaal, in beweging, in het handelen.

Wanneer ik terugkijk naar wat ik maakte voordat ik op de Akademie zat, zijn dat collage-achtige beelden. Plaatjes, foto's en patronen van stoffen en behang plaatste ik opnieuw bij en naast elkaar, waardoor er een nieuwe werkelijkheid ontstaat. Het ging

over mij alledaagse realiteit, van zwembaden, zwemles, over het vrolijke van een kind en de ellende van een maillot over nog klamme benen.

Op dit moment ben ik op zoek naar een beeldtaal die zijn oorsprong vindt in mijn eigen intieme, alledaagse wereld: een omsloten huis met tuin-wereld, waarin de dingen om me heen uitdrukking geven aan wie ik ben, en wat ik beleef. Ik druk mezelf uit in het ordenen van de dingen, in het eindeloos weergeven van patronen en herhalingen. In het inzoomen en uitzoomen waardoor kleine dingen groot worden en grote dingen klein.

Mijn ambitie is om vanuit mijn eigen kleine alledaagse wereld iets te maken wat voor iedereen herkenbaar is: dat het iets universeels wordt en daardoor ook weer heel groot. Net zoals Pietsjanke Fokkema, die zich opsluit in een eigen wereld, maar van daaruit naar de maan in het universum kijkt. Als een kluizenaar die vanuit het isolement de wereld beter probeert te begrijpen. Of als Erik Matijssen, die werk maakt van herinneringen, en over wat er heeft plaatsgevonden. Hoe iemand tussen talloze spullen leeft, of heeft geleefd. Het gaat over het leven in alle grootsheid met alleen de aanwezigheid van de kleine dingen. Het doet me ook denken aan mediteren: tijdens het mediteren ben ik alleen maar bezig met mezelf en de kleine dingen om me heen, maar mijn doel is om de wereld beter te kunnen zien, en me te kunnen verbinden aan alles en iedereen.

Hoofdstuk 1 Erik Matijssen

Erik Matijssen is geboren in 1957 en woont en werkt in Amsterdam. Hij studeerde aan de Rietveld Akademie, waaraan hij sinds 1989 als docent verbonden is. Erik Matijssen maakt grote kleurrijke tekeningen met pastelkrijt en gouache.

Interview met Erik Matijssen vrijdag 18 September 2015 in het LUMC in Leiden.

Ik heb afgesproken met Erik Matijssen tijdens nog een laatste inspectie voor de opening van de expositie: "Van binnen en van buiten" samen met Jacobine Geel.

Ik kom een grote hoge hal van het universitaire ziekenhuis in Leiden binnen, en zie meteen de grote kleurrijke werken. Het werk ziet er monumentaal uit in deze ruimte. Ik wordt als het ware zo de expositie binnengetrokken. Wanneer ik er rondloop zie ik ook andere mensen in het voorbijgaan toch even naar binnen getrokken worden. En een soort van betoverd rondlopen. Er hangen voor mij bekende werken en nieuwe werken. Mij valt op dat bij een werk van een tegelpatroon, elke tegeltje een op zichzelf staand werk zou kunnen zijn. Er is geen sprake van een routineuze herhaling, alles is opnieuw gemaakt. Dan ontmoet ik Erik Matijssen. Een hand, een beker koffie, een gesprekje met de conservator van de expositie, en ze praten over een muur/schot dat verplaatst is over geverfde plinten en bordjes, de voorbereiding van de lezing voor de opening en de mailing naar buiten. Dan ontstaat ons gesprek, aan de hand van mijn scriptie vertelt Matijssen zijn verhaal bij elk werk dat in mijn scriptie staat. Hij is geïnteresseerd in wat ik erover geschreven heb. Net zoals hij ook geïnteresseerd is in het werk dat ik als beeldend therapeut doe. Hij vraagt zich af wat voor werk de kinderen en jongeren maken. Matijssen vertelt ook over zijn werk als docent op de Rietveld akademie, dat hij de opdracht had gegeven; "the day I was born", als verhaal bij het gegeven dat alles mogelijk is wanneer je als eerstejaars kunst studeert. Matijssen vertelt over zijn werk als curator bij een kantoorbedrijf, dat het werk wat opgehangen wordt in kantoren en openbare gebouwen weer aanstoet mag geven, eerder werden veel grote abstracten opgehangen waar niemand aanstoet aan zou nemen. Zo heeft Matijssen op dit moment de behoefte om zijn werken vol te maken, niet ingevulde "geheimzinnige" lege vlaktes vindt hij nu flauw. Hij wil eerlijk laten zien hoe het is. Matijssen vertelt makkelijk, en stelt vragen terug aan mij. Veel dingen raken hem, vindt hij lief of aandoenlijk.

Wanneer er een groep jongeren met oranje overals met blauwen hoofdbanden voorbij komt lopen, roept hij: o wat een kleuren, en staat op om een foto te maken. Over het onderwerp “iets zo persoonlijk maken dat het universeel wordt”, zegt Matijssen: ik heb het geluk dat ik werk maak dat door veel mensen mooi gevonden wordt, en waar veel mensen herkenning in vinden. Dat blijkt ook wel, want een aantal werken van Matijssen is door de Dela aangekocht, en ook heeft hij een opdracht in het Antoni van Leeuwenhoek ziekenhuis. Wanneer ik vertel dat het volgens mij vooral in zit dat je maakt wat je wil maken en dat je dat met zorg en aandacht doet. Zegt Matijssen: maar dat is niet altijd zo. Soms is een werk heel geslaagd, vinden veel mensen er herkenning in. En wanneer je het nog een keer maakt met dezelfde ingrediënten klopt het niet meer. En zo is het natuurlijk ook, wanneer je het precies zou weten hoe je een goed werk kan maken, zou je het makkelijk kunnen reproduceren maar zo werkt het niet. Matijssen vertelt dan hoe het bij hem werkt, Hij kijkt heel erg of er nog iets bij moet, en vaak moet dat juist nog iets gek zijn, wanneer het werk bijna af is. Dat iets erbij ontstaat vaak associatief, op de vorm soms op de inhoud. Vaak blijkt het later beter te kloppen dan hij tevoren had gedacht. Bijvoorbeeld bij het werk voor een familie in de huiskamer, had hij een zebra getekend en opgehangen voor de tekening van spullen van de familie. De zebra was een associatie op het gestreepte jasje van de zoon. Nu bleek dat de familie het meest onder indruk was van de zebra die ook recht de woonkamer inkeek. Hij heeft ook nog een leestip over het onderwerp, persoonlijk en universeel, een essay van Carel Blotkamp: “The one en the many”. De verhalen die Matijssen bij de werken in mijn scriptie vertelt zijn heel leuk en geven een inkijkje in hoe hij kijkt en werkt. Daarna zijn we de werken in de expositie rustig en nauwkeurig gaan bekijken, en ook daar horen weer verhalen bij. Ik heb deze verhalen in mijn scriptie bij de werken opgeschreven die ik eerst zelf beschreven heb. Het verhaal van Matijssen staat er in [blauw](#).

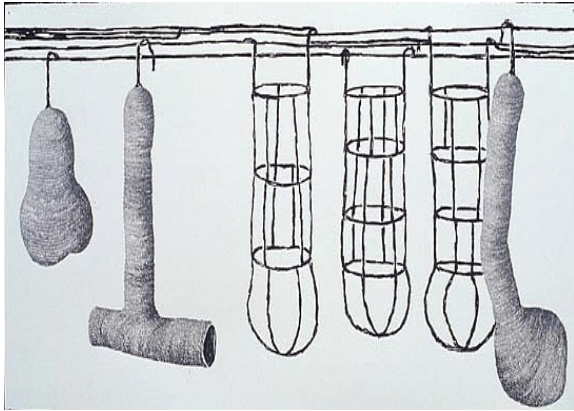
Van het gesprek is me vooral bijgebleven hoe speels en liefdevol Matijssen naar zijn eigen werk kijkt, maar ook naar mensen die toevallig voorbijlopen, of naar mijn verhaal luistert. Matijssen wordt makkelijk geraakt en wil geraakt worden. En dat roept zijn werk ook op. Dat is een op een, daar zit verder geen plan of opzet achter.

Het vroege werk van Matijssen, van net na de Akademie (1984-1988) zijn grote abstracte organische pastels. Met titels als "het vuur" en "de zee". Het zijn werken met draderige structuren. Ze verwijzen naar natuur en natuurverschijnselen.

Van 1989-1994 ontstaan er meer vlakken in de pastels. De gelaagdheid is nog beter zichtbaar. Er zijn transparante vlakken en dekkende lagen. Er zijn vlakken en meer draderige structuren.

vanaf 1992 zijn er meer concrete dingen te zien. Hangende dingen of voorwerpen in grijs tinten. Met titels als "enten" en "cactus".

Matijssen vertelt dat dit een vorm van zelfcensuur was. Hij was coördinator van het eerste jaar van de Rietveldakademie en had niet veel tijd. Deze zwart-wit werken kon hij makkelijker erbij doen. Zijn galerie houder was er niet blij mee, maar later vonden leerlingen dit werk juist heel mooi.

Vanaf 1995-2001 komt er weer meer kleur, en veel meer kleur. Herkenbare objecten, en stilleven. Tafels met vlees.

Deze werken zijn ontstaan in een sabbatical jaar in Spanje. Hij woonde toen boven een slagerij, en is met deze vlees stilleven weer met kleur gaan werken. Hij had toen weer tijd om te werken en Spanje is kleur.

In de jaren erna zie ik geen wezenlijke veranderingen in zijn werk. Maar meer een verdieping, een verscherping of een meer uitwerking van de manier van werken. Ook zie ik dat zijn beelden complexer worden, en het gebruiken van cut-outs voor zijn werk, zodat het werk de ruimte ingaat, en de ruimte inneemt. Mathijssen maakt interieurs, stilleven, binnenruimtes met verzamelingen zoals ze daar kunnen zijn. Hij gebruikt patronen van tegels van gordijnen of behang, of van een handdoek. Mathijssen heeft een prachtige techniek. En door alle kleuren ziet zijn werk er erg aangenaam uit. Er is veel te zien, en je vermoedt een verhaal tussen de dingen.

Beschrijving van het werk van Mathijssen.

Formele aspecten.

Kleur en techniek

Het bovenstaande werk van Mathijssen staat bol van kleur. Er is een grote verscheidenheid aan kleur, er zijn veel tussenkleuren. De kleuren staan in vlakken naast elkaar, er zijn weinig overlopen in kleur, behalve wat schaduw en licht verschillen. Mathijssen werkt met pastelkrijt en gouache, maar ik zie nergens “vieze” kleuren, of vegen of vlekken. De kleuren zijn puur gebruikt. De kleuren in de patronen van bijvoorbeeld het paarse kledingstuk, zijn gelijkwaardig met de kleuren van de voorwerpen op het houten plankje of het lint dat naar beneden loopt. Behalve de voorstelling van herkenbare voorwerpen is het werk ook een fraaie en speelse compositie van kleurvlakken en kleurlijnen. Mathijssen beheerst het gebruik van kleur, het gebruik van de pastelkrijt ontzettend goed. Het werk ziet er aangenaam, lekker en vanzelfsprekend uit. En ik vind het echt razend moeilijk om dit technisch ook zo te kunnen doen. Dit werk hangt in de expositie. Mathijssen vertelt dat hij geen schetsen van tevoren maakt, maar wel nauwgezet bezig is met de compositie. Hij laat stukken open waar hij tevoren al weet dat daar bijv. een lange lint vorm moet komen. Het witte papier dat wit gelaten is, heeft een heel andere kwaliteit dan wit geschilderd over een andere kleur heen. Ook laat hij de verfijning van het potlood en de structuur van de pastelkrijt zien. Wanneer ik zeg dat ik het werk bijna abstract vind. Zegt hij dat hij daar ook aan moest denken. Hij had overwogen om het diagonaal op te hangen, als referentie naar de Boogie-Woogie van Mondriaan. Om de volheid te benadrukken, zijn er nog allerlei doeken op de achtergrond getekend, en is die juist niet als een vlak ingevuld.

Compositie rangschikking

In het bovenstaande werk is er een compositie van paarse aubergines. Een zich vorm, soms dicht bij elkaar soms meer uit elkaar. En een aantal blikjes, ook de planken op de achtergrond herhalen zich. Door de herhaling van vormen, de aubergines lijken op elkaar maar zijn niet hetzelfde, ga ik beter kijken. En beter verschillen zien. Ook de blikjes lijken op elkaar, maar zijn toch anders waardoor het individuele en specifieke van een blikje veel meer opvalt. Het zwarte en lichtblauwe vlak op de achtergrond stuurt mijn kijken naar de voorgrond.

Dit werk is in Suriname gemaakt. Daar werd Matijssen getroffen hoe de mensen rare blikken en potten hergebruiken als plantenbak. En daarbij handelde de vader van Matijssen in potten en blikken, en waren er thuis vaak pakjes en potten blikken die geprobeerd moesten worden. In Suriname hebben ze echt zulke lange aubergines, maar ze hebben in het echt veel meer blaadjes, Matijssen heeft die weggelaten zodat de planten veel meer op zichzelf komen te staan. En hij doet een Surinamer na: "Maar meneer dit is niet goed, planten groeien niet in kleine potjes en hebben veel meer blaadjes".

Perspectief en ruimtelijkheid

In het werk hiernaast is er sprake van een ruimte, er is een muur en een grondvlak. Er staan voorwerpen dichtbij en voorwerpen verder weg in de ruimte. Ik zie de schaduw van de stoel tegen de muur. Ik zie verder weinig perspectief in het werk, het tapijt loopt niet weg naar achter, maar is frontaal geschilderd. De inkijkjes in de drie ronde emmerachtige vormen, lijken niet vanuit een standpunt te zijn gemaakt. Het lijkt of Mathijssen vanuit verschillende standpunten zijn interieur heeft gemaakt. Waardoor het lijkt of je er in rond kan lopen, ik zie het minder als kijker van buitenaf.

Dit werk heb ik gezien in de expositie in Bennekom. Mathijssen vertelt dat de stoel van zijn grootvader is geweest. Die had een meubelfabriekje, en deze stoel komt daar vandaan. Zijn grootvader had ook zo'n radio en leerde Erik als 4-jarig jongetje lezen door de woorden/plaatsnamen op de radio, bijv. Brno, is nog steeds zo'n magisch woord. Aardappels stapelen was een spelletje tussen hen, door scherp gesneden stokjes in de aardappels te prikken konden ze hoge torens van de aardappels bouwen, en dat was hun geheim. Daarom heet het werk: Het Geheim. Dit werk is door de Dela aangekocht, in het kader van "Troost, herinnering en herkenning", en krijgt een plek in een crematorium.

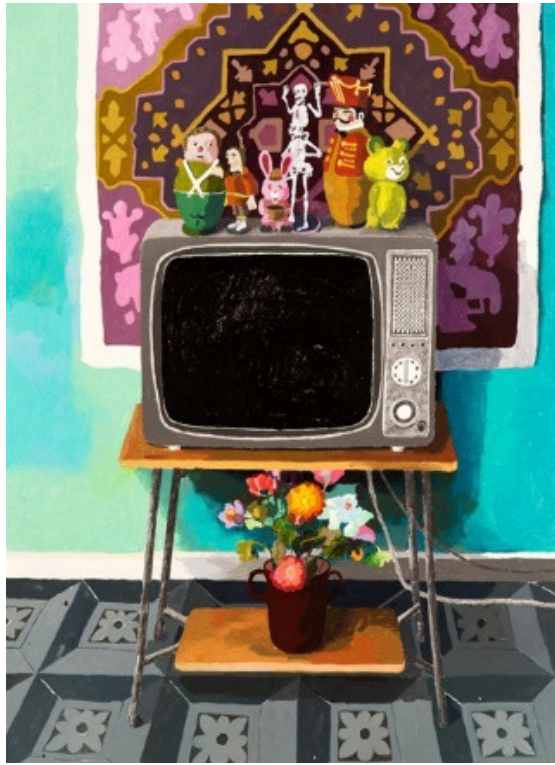
Patronen en dessins

In het werk hiernaast, is het patroon van een kanten kleedje gebruikt. De patronen zorgen niet alleen voor vlakken van een compositie. Maar zoals hierboven ook voor een spannende, tere achtergrond. Mooi vind ik hierboven dat Mathijssen delen zwart maakt en delen helemaal uitwerkt. Zo wordt het patroon een opzichzelfstaand werk in een werk.

Hierover vertelt Matijssen dat hij iets heeft met vensterbanken, hoe mensen iets ordenen. Zijn moeder zette haar spullen graag asymmetrisch op haar vensterbank. En de werkster zet dan alles op gelijke afstand in een rij. Ik vertel over mijn fascinatie over hoe mensen ordening aanbrengen. Hoe de kinderen op mijn werk hun spullen ordenen, en spulletjes in hun broekzak bewaren. Matijssen vertelt over zijn recente reis naar India, waar mensen weer heel anders ordenen, fruit en groente in cirkels gestapeld bijvoorbeeld, met een bloem er boven op.

Vlakken en details

De afwisseling van grote vlakken en kleine vlakken maakt dat mijn kijken gericht wordt. Mijn oog trekt naar de details. Hierboven vallen de details van de poppen op de t.v. samen met het patroon op de achtergrond. Ze worden omhuld door een ster, met ook veel details. Daarna kijk ik naar het zwarte vlak eronder. En dan naar de bloemen onder de t.v.. Wanneer ik hier lang naar kijk wordt het zwarte vlak van de t.v., juist de plek waar niets te zien is, steeds spannender en magischer.

Hierover vertelt Matijssen dat de poppetjes op de tv uit allerlei landen komen meegebracht van reizen. Zijn werk zijn vaak beelden/elementen van verschillende foto's of verschillende voorwerpen. Zoals ik naar het zwarte vlak kijk, heeft hij het nog niet bekeken. Dat vindt hij wel leuk.

Het zintuiglijke, aanraakbare

Dit werk hiernaast vind ik erg zintuiglijk en aanraakbaar. De besjes aan de verder kale takken, en de besjes die al gevallen zijn. Ik kan ze bijna tussen mijn vingers houden en er inknippen. Ik heb niet het idee dat dit komt omdat het heel realistisch gemaakt is, maar meer door de aandacht die de rode besjes krijgen t.o.v. het blauwe vierkant erachter. En het ijle, breekbare van de takjes, door het geknakte onderste takje.

We praten over hoe dingen soms kunnen oproepen om aangeraakt te worden. Zo zag Matijssen in de Hema mooie gestapelde washandjes, waar mensen bij het uitzoeken steeds even hun hand insteken.

Cut-outs

In het bovenstaande werk, heeft Matijssen een ezel geschilderd en uitgeknipt, en voor een werk gehangen. Met het gevolg dat het werk meer de ruimte ingaat, en de ruimte inneemt. Het werk neemt een veel nadrukkelijker plaats in de ruimte in. Matijssen vertelt dat de cut-outs zijn ontstaan, omdat een werk om nog iets extra's vroeg, en hij niet meer over het krijt heen kon/en wilde werken. Iets ervoor hangen was de oplossing, ook omdat hij dan nog kan wisselen en kijken wat er goed past.

Inhoudelijke aspecten

Alledaagsheid/herkenning versus vervreemding

In het werk van Mathijssen zijn veel herkenbare voorwerpen te zien. Voorwerpen die bekend voorkomen. Die je kent van vroeger of van een ander land. Het zijn gewone voorwerpen of interieurs, geen design, geen dingen die je op de foto zet om je huis in de verkoop te zetten. Het zijn plekken of dingen waarin en waarmee geleefd wordt. Door het bekende accepteer ik ook het vreemde, het groene in de

badkuip hierboven, of de vuilniszakken op een stapel in de badkamer. Ook omdat het zo mooi gemaakt is, en aangenaam om naar te kijken, valt me het vreemde niet echt als vreemd op.

De afwezigheid van mensen

In bovenstaand werk zie ik vooral de leegte van de kamer. De afwezigheid van iets valt me op. En juist doordat ik afwezigheid waarneem, moet ik aan aanwezigheid denken. Van wie of wat hier aanwezig is geweest. De subtiele witte lijnen met witte open rondjes vind ik hierin heel mooi. Mathijssen vertelt dat dit werk is gekocht door een ex-geliefde, waardoor hij er ineens door zijn ogen naar ging kijken en er een hele andere betekenis in zag.

Herinnering versus het hier en nu

Mathijssen zegt dat hij veel met herinneringen werkt, hij assembleert plaatjes uit zijn geheugen. Zijn vader verzamelde vliegtuigjes bijvoorbeeld. En de interieurs die hij heeft gezien in landen als Ierland en Spanje. Mathijssen zegt hierbij dat hij herinneringen tekent die objecten in het hier en nu oproepen. Het bezig zijn met het verleden is alleen mogelijk vanuit de huidige tijd. Het is dus ook geen werk dat 100 jaar geleden gemaakt zou kunnen zijn. Het is werk van nu. Mathijssen zegt dat hij plaatjes en herinneringen, plekken die hij gezien heeft, dierbare dingen met elkaar assembleert. Hij verbindt taferelen en dingen met elkaar, en maakt er een kloppende collage van. Volgens Mathijssen herstelt hij als het ware het leven zelf ermee, en maakt hij het zinvol.

Dit werk hangt ook in de expositie, het werk is niet te koop, het is het hospice kamertje van zijn vader. En zijn vader verzamelde geen vliegtuigen, maar hield van vliegtuigspotten. Volgens Mathijssen weet bijna iedereen meteen waar het overgaat bij het zien van dit werk. Mensen noemen daarbij de lichtval op het lege bed. Heel leuk om te zien zijn de geperforeerde gaatjes als ramen in het vliegtuig. Wat een bijzonder leuk detail is, wanneer je het werk in het echt ziet.

Geen conceptueel kunstenaar

Mathijssen noemt zichzelf geen conceptueel kunstenaar, verre van zelfs. Het werkt ontstaat organisch, vanuit het een ontstaat het ander.

Ik denk dat Mathijssen een hele goede kijker en waarnemer is. Dat hij vanuit het kijken naar zijn werk vervolgstappen zet.

Beeldverhalen

Bovenstaand werk vind ik een mooi voorbeeld van een beeldverhaal. Door alle verschillende dingen in een werk, ontstaat er verband, en ga je ze met elkaar verbinden. Een beeldverhaal is wat mij betreft niet een verhaal dat ik met woorden kan vertellen...

Het kan een bepaald verhaal oproepen, maar het kan het ook allemaal niet zijn. Een beeldverhaal legt verbanden en roept associaties op. Maar spreekt ze ook weer tegen. En dat laatste lijkt me essentieel wanneer je verhalend werk maakt. Het risico dat het illustratief of anekdotisch wordt ligt om de hoek.

Wanneer Mathijssen dit ziet, moet hij lachen om het vogeltje dat hij herhaalt heeft op een kaart, de neushoorn met het woord confidence, en hij bedenkt zelf allerlei associaties. Woorden kiest hij heel bewust, hij zoekt soms naar mooie woorden in woordenboeken, merknamen etc. woorden zijn een extra spel-element.

Hoofdstuk 2 Pietsjanke Fokkema

Pietsjanke Fokkema is geboren in 1960 in Franekeradeel. Ze woont en werkt nu in Bovenkarspel. Fokkema maakt grote en kleine potloodtekeningen. Ze tekent voorwerpen die om haar heen zijn, en gebruikt haar fantasie. Ze dompelt zich onder in haar wereld: een wereld die raakt aan iets wat bekend en vertrouwd is, maar tegelijkertijd ook surrealistisch en raakt aan het onbewuste.

Beschrijving van het werk van Fokkema.

Formele beeld aspecten.

Geen kleur

Pietsjanke Fokkema werkt met potlood, allerlei soorten grijs potlood. Het werk bestaat uit zwart-wit en grijs tinten. Het maakt de sfeer aanraakbaar en tactiel en ook dramatisch.

Compositie/perspectief

Dit werk laat een ondergrondse wereld zien. Een schuilplek, waarin geslapen, gegeten en geleefd wordt. Er is een verdeling tussen boven en ondergrond en ook weer de kruipruimte met buizen onder deze schuilplek. Samen met de palen die het geheel verbinden zorgen zij voor een compositie met veel horizontale en verticale lijnen. Het wordt een soort letterbak met verschillende intieme interieurs.

De horizontale en verticale compositie zorgt voor rust, het zwart- witte zorgt voor drama.

Details:

De hoeveelheid details zijn in deze afbeelding moeilijk te zien. Elke klein dingetje lijkt even belangrijk in dit keukeninterieur. Elk klein dingetje is met heel veel aandacht gemaakt, ook het uitzicht uit het raam loopt gewoon door in het beeld. Centraal staat het kindje in de wipstoel, het diagonale van de wipstoel krijgt veel aandacht, in deze compositie.

Fantasie versus realiteit

De ondergrondse wereld is een verzonnen wereld met dingen uit de realiteit. Dat maakt het ook zo fascinerend. De wereld is enerzijds bekend en vertrouwd en anderzijds surrealistisch.

Het gebruik van cut-outs

Deze afbeelding is gemaakt van de expositie "the glorious rise and fall". In het lege Groot ziekengasthuis in Den Bosch. Ik ben daar geweest. En heb me verwonderd hoe alle dingen samen een beeld/een verhaal vormden. De tekeningen van de kruipruimtes tegen de grond aan, stukjes puin en steen, kleine plankjes tegen de muur die naar voren steken, met daar weer iets op. De ruimte beleefde

ik als één. Ik was in de onder- ondergrondse fantasie-wereld van Pietsjanke.

Herhaling en patronen

In dit werk, maar ook in de interieurs, met tegels, bakstenen, planken, zijn er veel herhalingen en patronen te zien. De patronen met bakstenen, geven vorm aan een ronde muur. Het patroon met de knoopjes, is een compositie op zich. De patronen laten aandacht zien. En kunnen ook het kijken sturen.

Ik heb dit werk in het atelier van Pietsjanke gezien. En ook Erik Matijssen was onder de indruk van dit werk. Hij voelt verwantschap met het werk van Pietsjanke, en heeft een verhaal over een vriend en knoopjes.

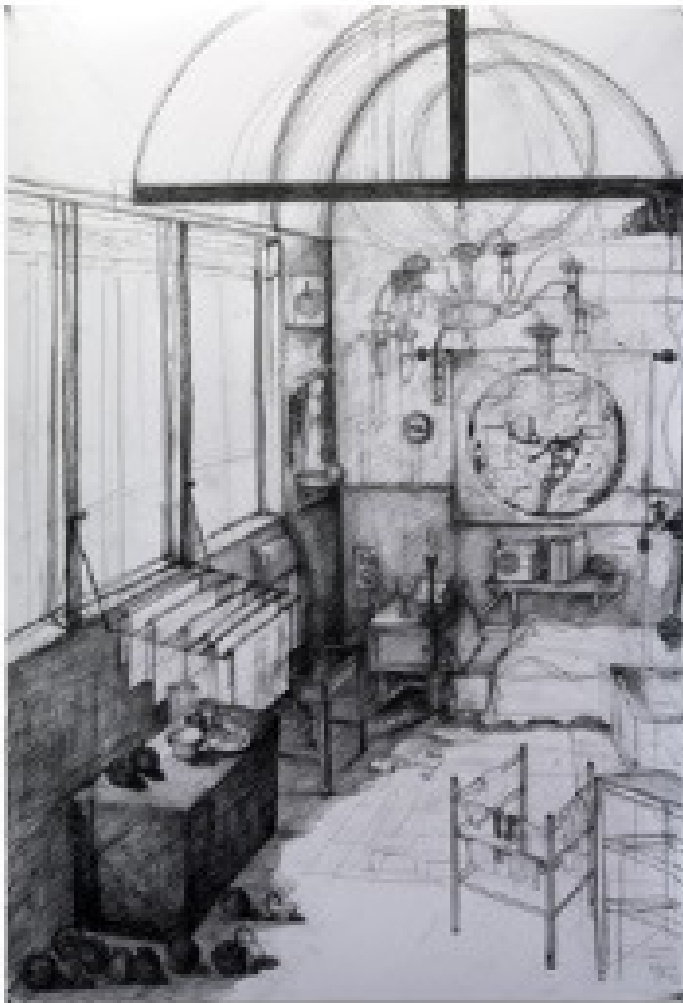
Werken in aandacht

In alle werken van Pietsjanke Fokkema zie ik veel aandacht. Hoe met zacht potlood gekeken is, en een voorwerp letterlijk afgetast is. De aandacht maakt voor mij het werk ook heel aanraakbaar. Alsof ik de hand van de maker nog kan voelen in het beeld.

Inhoudelijke beeld aspecten.

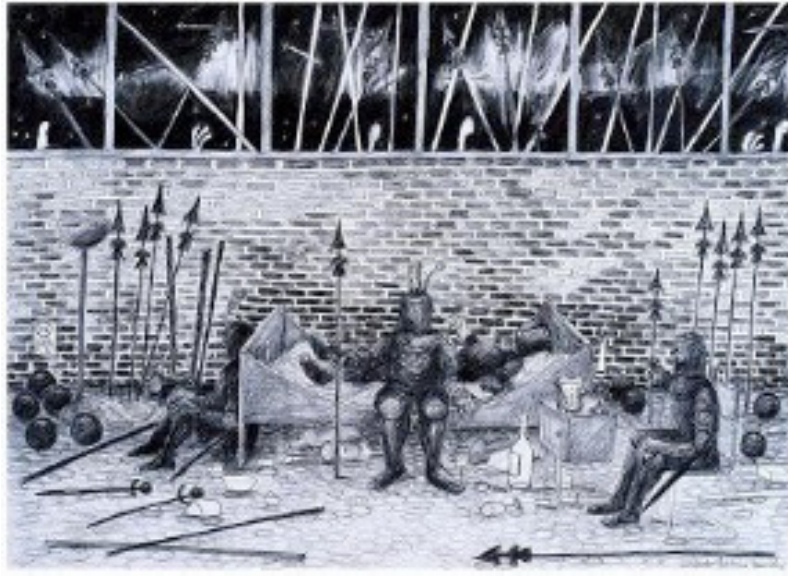
Het opgaan in de eigen kleine wereld

In een interview met Pietsjanke Fokkema hoorde ik, dat ze eenkamerbewoning interessant vond. In een eenkamer woning, zitten alle leeffuncties. Eten, slapen, werken, vrijen, en alle eigen logica hierin om de boel te organiseren en de boel lopende te houden.

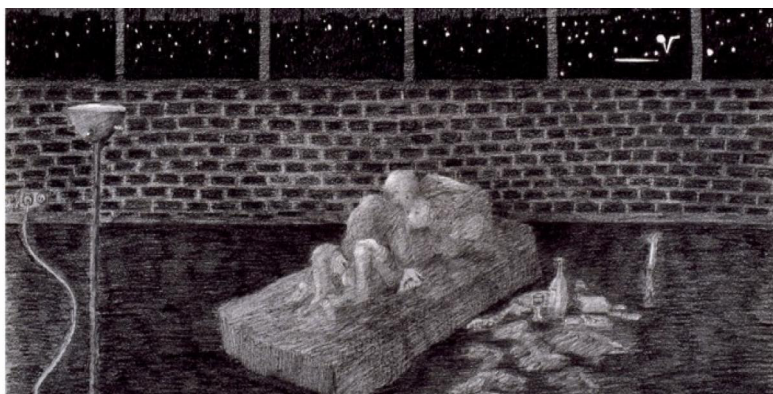
In eenkamer woning zit het leven.

Het opgaan in de eigen fantasie

Fantasie, ridders en middeleeuwen, verhalen, (kunst)geschiedenis. Fokkema maakt het eigen als zijnde haar eigen kleine wereld.

Leven en dood

Eros en thanathos. Vrijen met op de achtergrond een inktzwarte hemel.

Het opgaan in de handeling

Dit zijn Friese zilveren geboortelepels. Het vertelt over geboorte en een plek in de familiestamboom. Het geven en graveren van geboortelepels is een traditie van de geboortestreek van Pietsjanke. Via het precies tekenen van de zilveren geboortelepels, verwijst ze naar het grote, van geboren worden en sterven, en deel uit maken van een groter geheel.

De link met het universum

De knoopjes die Pietsjanke tekent lijken op planeten. Een knoopje is eigenlijk een planeet. En een planeet lijkt wel een knoopje wanneer je het van de aarde af ziet.

Hier ook in het kleine zit het grote. En in het grote zit het kleine.

Interview Pietsjanke Fokkema 29 April 2015 in het atelier in Bovenkarspel.

“Het gaat me om wat er hier in het atelier gebeurt.

Wanneer ik in mijn atelier ben voel ik me juist verbonden met iedereen, met het leven, met dingen, het kan van alles zijn. In de wereld functioneren voelt voor mij veel minder verbonden omdat mensen belangen hebben en toestanden. Hier is het open en kan ik me heel erg verbonden voelen.

En daar zit voor mij de betekenis dat ik dit doe. Om via een andere weg die verbintenis te zoeken. En dat vind ik goed voor de wereld.”

Treinstation Bovenkarspel Flora en dan een klein stukje lopen, achter de kerk, en schuin tegenover een kledingwinkel ligt in de oude meisjesschool het atelier van Pietsjanke Fokkema. Het atelier ligt op zolder, en heeft grote dakramen. Een grote tafel in het midden die bezaaid is met allerlei spullen. En muren met daarop allerlei werk, tekeningen, plaatjes, papiertjes, werkjes opgeprikt. Een mooi getekende boom valt op, en een halve bol met een gat erin, grijs van de grafiet. In de hoek staan grote rollen papier. De verwarming staat aan, er klinkt zacht klassieke muziek en er staat een thermoskan thee klaar. Opruimen doet Pietsjanke een keer per jaar, gewoon omdat ze beter functioneert wanneer het niet opgeruimd is. Ik wil het liefste heel lang rond kijken want er is heel veel te zien. En wil me ook verhouden met deze toch wel spannende situatie en begin met te vertellen over de expositie “the glorious rise and fall” die ik Den Bosch in het ziekenhuis heb gezien. Pietsjanke had een donkere/ zwarte, kamer met vierkanten, bouwblokjes, schuilplaatsen onder de grond, de oorlog, zilvermijnen, het rationele, bouwen en verwoesting. En een witte/lichte kamer, met cirkels, en planeten, en met een veel lichtere betekenis. We praten over de lagen in haar werk. Pietsjanke zegt: “Het is niet alleen ik ga oorlog doen en daar blijft het bij. Het zakt steeds door tot diepere lagen. Steeds essentiëler, inzichten en betekenissen die ik nog wel in beeld moet vertalen. En dan gaat het in elkaar vallen, dan valt het gaandeweg in elkaar. Maar zo kijk ik ook naar de wereld met die blik. We leven in een rationele wereld, alles wordt opgebouwd, en ook verwoest. De natuur wordt gebruikt, en we zullen het maar niet over politiek hebben. Maar zo denk ik er wel over.”

Pietsjanke tekent met potlood, wanneer je een vlak kleurt met potlood, is het nooit echt zwart. Het is levendig. Pietsjanke heeft de grondstof van potlood onderzocht het is koolstof. "Koolstof is het element van het leven, wij zijn allemaal koolstof, en ook planten en dieren. Koolstof bevindt zich samengeperst in de grond, zo heb je steenkool en grafiet en ga je nog dieper heb je diamant. Allemaal van koolstof het element C in het Periodiek Systeem." Pietsjanke heeft het Periodiek systeem getekend. En ook diamanten komen in haar werk terug. En diamantmijnen. Mooi he, zegt ze dan.

"Eigenlijk ben ik het leven aan het onderzoeken. Ik leef, ik sta in het leven. En je hebt een wereld die het zus of zo doet. Dat vind ik wel 2 dingen. Eigenlijk ben ik daar mee bezig. Wat is dat, het is heel interessant om die wereld eens van een andere kant te onderzoeken. En dat kunnen ook wetenschappers zijn." Pietsjanke is nu met wiskunde bezig, ze leest een boek erover en komt tot inzichten. "Getallen zijn van een andere orde, lijken van een andere planeet te komen. Maar je kunt ze overal in deze wereld toepassen." Die inzichten kan ze dan weer in beeld vertalen.

"Kunst is per definitie communicatie. Wanneer je iets maakt wil het eigenlijk communiceren. Ik heb iets te vertellen/ik heb een inzicht en dat wordt een beeld. En dat wil ik natuurlijk vertellen. Een docent vertelt ook zijn inzichten. Wat ik maak wil ik naar buiten brengen. Ik wil graag exposeren. Het is een ontwikkelingsmoment. Ik heb iets uitgedacht, dat heeft een samenhang, en dat doe ik in die tentoonstelling. En dan is het weg van hier. Dan is er afstand."

Over het thema "iets zo persoonlijk maken dat het universeel wordt" zegt Pietsjanke: het is een mooi thema, en ze vraagt zit dat in je werk? Ik zeg ik hoop het, ik heb de ambitie wel. Pietsjanke zegt: de beweging is al goed.

Dan vertel ik over mij geworstel en verwarring, hoe je iets zo persoonlijk kan maken dat het universeel wordt. Dat het toch aan iets moet raken, en ik vraag me af of er universele thema's zijn en hoe je linken van het persoonlijke naar het universele kan leggen. Pietsjanke zegt dan: "Eigenlijk valt het niet te bedenken. Zodra je het bedenkt is het niet meer universeel. Ons denken is zo, en universeel is zóóóóóóóóóó'. Het moet je heel erg interesseren, het zit in je, die interesse zit in je. Een link voelen met universele thema's. De link leggen in je werk is helemaal een rare constructie. Het moet zo gaan. Ik heb altijd geloofd, hoe persoonlijker je het maakt hoe grootser de uitwerking, hoe universeler zeg maar, universeel in de betekenis dat het andere kan raken. Ik maakte stilleven met letterlijk mijn spullen, mijn koffiekopje, mijn tasje dat leverbruin is, maak ik leverbruin. Heel leuk vind ik dat. Daar zit het al in. Zoals het is, is het al mooi, en boeiend. Op het Rietveld maakte ik al een gewoon kopje wat zo normaal is, daar zit juist de grootsheid in. Maar veel mensen vinden dat geen aansprekende thema's."

We praten verder over haar expositie in Haarlem. In dialoog met kunstenaars die haar inspireren. Thierry de Cordier, André Roiter, Arthur Bispo, en Leonardo da Vinci. Hoe Pietsjanke brieven heeft geschreven. En hoe dat ging. Hoe ze inlogt bij een andere kunstenaar, met een vraag, een link of een uitgangspunt. Hoe ze de aardappel-tekeningen van de Cordier is gaan maken maar dan met knopen. Het hart heeft getekend van Roiter. En een boekje met knoopjes van Bispo. Hoe het haar moeite kostte om bij Roiter in te loggen. En niet bij de andere drie. Arthur Bispo bijvoorbeeld is autodidact, is opgesloten in een inrichting, en werd geroepen door God om dingen te maken. "Hij is zo zuiver in de thee als wat, daar zit niets tussen". De Cordier leeft geïsoleerd. En da Vinci is nog steeds niet erkend om zijn inzichten en kennis. Roiter staat het meest in de wereld.

Daarna kijken we nog naar haar punniks, naar tekeningen met knopen en met dode vliegjes, en het muziekstuk in kleine getekende noten die Pietsjanke gezongen heeft. Alles met een hoge vorm van aandacht met de juiste energie gemaakt. Ik voel me voldaan, ik zit vol, we nemen afscheid, maar telkens valt mijn oog weer op iets nieuws, en roep ik ah en oh. Er valt zoveel te ontdekken.

Aan het einde ziet Pietsjanke foto's van mijn werk. En ze ziet er wel iets in, maar het kan nog veel zuiverder. Ze ziet nog allerlei belangen. Bijvoorbeeld bij het werk van het raam. Zegt ze, "misschien heb je het raam wel helemaal niet nodig." En bij het werk met de spruitplant tegen de blauwe tegels. Zegt ze: "het gaat om de plant tegen het blauw. Die wasbak heb je er gewoon bij gemaakt, omdat je denkt dat het leuk is, of met een docent in je hoofd, of een andere gedachte."

Dus met genoeg om te laten bezinken stap ik in de trein naar huis. Dank je wel Pietsjanke!

Hoofdstuk 3 Thierry de Cordier

Thierry de Cordier is een filosoof, performer, beeldhouwer, schrijver, schilder en dichter. Hij heeft een tijd in zijn tuin geleefd, als vervanging en metafoor voor de wereld. De Cordier is een kunstenaar die probeert de wereld te begrijpen door zijn eigen ervaringen. Zijn werk is het resultaat van een persoonlijke vraag, een zoektocht naar zijn eigen identiteit, zijn relatie met de wereld en zijn rol in de maatschappij. In zijn werk wordt het grote weerspiegeld in het kleine. Thierry de Cordier is geboren in Oudenaarde in België in 1954.

Formele aspecten

Zwart-wit

Dit schilderij met de titel "the fucking Flanders", is in zwart wit, zoals al het werk van De Cordier. De beperking van zwart-wit zorgt dat je niet afgeleid wordt door kleur. Je wordt niet verleid, of gepakt in een bepaalde kleursfeer. Het is kaler, raakt meer de essentie.

Het gebruik van tekst

Schrijven, maken, schetsen, de Cordier gebruikt allerlei vormen, en ook door elkaar. De tekst is in deze tekening, op een vanzelfsprekende manier gebruikt. Het legt uit en licht toe. En maakt onderdeel uit van het beeld. Het zorgt voor beweging en dynamiek in de tekening, en geeft het de indruk dat alles in proces is. Ik heb dit Fokkema ook zien doen in haar tekeningen van knopen en dode vliegen. Ze schrijft dan bijvoorbeeld groen met gouden strepen, of van de winterjas van tante. Of bij de vliegen: er ontbreekt een pootje, of hij leeft nog. Deze vorm van gebruik van tekst vind

ik een optie voor mijn eigen werk. Het terloopse, het handschrift, en het proces en de waarneming die ook zichtbaar wordt door de tekst... Ik ga het uitzoeken.

Sculpturen

De Cordier heeft zelf als vogelverschrikker in zijn tuin gestaan. Zijn sculpturen hebben een menselijke maat, zoals hij zich verhoudt tot zichzelf en de wereld. Moet de kijker zich verhouden tot zijn sculptuur. Je staat oog in oog met de vogelverschrikker, en de veldstudio is een ruimte waar je in kan. De vogelverschrikker of bewaker van onze

groentetuin, is tegelijkertijd ook een christus-aan het kruis figuur.

Materiaalgebruik; het beeld is gemaakt van een soort pak dat je aan kan trekken. (Hij heeft het zelf aan gehad.) De voeten zijn wortels met aardkluiten. En de dwarsbalk is wanneer ik het goed begrijp de dwarsbalk van een houten crucifix. Materialen zijn gebruikt en, voor de hand liggend, en hebben al een eigen verhaal (tuin, crucifix).

Het beeld is in elkaar gezet met een soort rubber binddraad. Alsof het in de tuin, snel en praktisch in elkaar is gezet. Het ziet er daardoor geknutseld en wat klungelig uit. Het mist de pretentie van een perfect beeld.

Beweging versus staticiteit

De zwart-wit landschapsschilderijen, zijn geïnspireerd op Chinese 17 eeuwse topografische landschaps-afbeeldingen in zwarte inkt. Het zijn landschappen waar je in kan verdwijnen. Groots en wijds, met een onrustige penseelstreek gemaakt, en met een statische verticaal element.

Inhoudelijke aspecten

In gesprek met en tegen zichzelf

De bron van alles wat de Cordier maakt, is zicht krijgen op zichzelf en op de wereld. Daarvoor sluit hij zich af van de wereld, en houdt zichzelf in beweging. Hij is een nomade in zijn eigen tuin. Hij is altijd in gesprek met zichzelf, of spreekt zichzelf tegen.

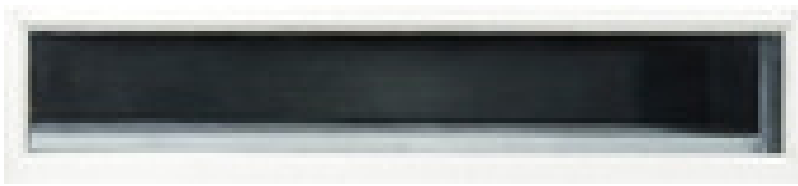
Zoals de twee koppige vogel.

Via zichzelf de wereld begrijpen

Dit werk hangt in de Pont in Tilburg. Delen van het portret zijn heel precies en treffend geschilderd, andere delen zijn uitgeveegd en druipen van het doek af. Het gezicht dat afgewend is, is daardoor niet zichtbaar. De dubbele afwending en het weggevaagde gelaat roept vragen en emotie op.

Leven en dood

H.H.

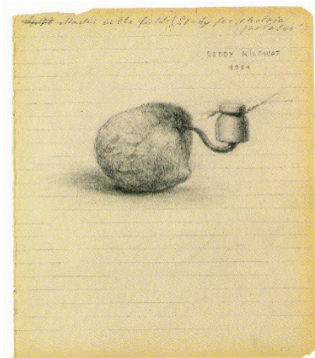
Dit schilderij heeft een bijzondere maat, het is langgerekt. En heeft een groot zwart vlak, een grijze baan en een witte baan. Rechts zie je een perspectivisch detail, waardoor je kan zien dat het een nis, of een doos is, de initialen rechtsonder verwijzen naar de zestien-eeuwse schilder Hans Holbein. Die een doek in dezelfde maten heeft gemaakt van Jezus in zijn grachtombe. De Cordier schildert de tombe zonder lichaam. En roept de vraag op van aanwezigheid en afwezigheid. Is iets er wel of is het er niet?

Subject en object (kunstenaar en maatschappij)

Deze veldstudio staat in Tilburg. Er staat een tekst op: "hierin bereid ik mij voor om schaterlachend deze eeuw te verlaten". De veldstudio is een grote metalen kast, en heeft aan de voorzijde een opstap en een deurtje, en aan de achterkant een donker raam. Het is onmogelijk om naar binnen te kijken en het blijft onduidelijk hoeveel er omgekeerd zichtbaar is. De twee ruitjes aan de voorkant zijn spiegels. De deur is vergrendeld, de antenne is krakkemikkig, en de bedrading is afgesneden. De kast staat op een soort van rupsband en lijkt vooruit gerold te kunnen worden. Ook dit werk ziet er geplakt

en geknutseld uit. Het heeft een onopvallende/schut kleur. En ik stel me voor dat de Cordier hierin afgesloten van de wereld, de wereld rustig kan observeren. Als toeschouwer kun je niet in de studio je kan alleen jezelf gespiegeld zien, in de spiegels.

Poezie

De Cordier heeft aardappels getekend met elektriciteits draadjes eraan (electric potatoes). Op dit vergeelde blad zijn schrijflijnen, een geschreven en deels doorgehaalde tekst en een stempel te zien. Ik vind dit poëzie. De aardappel vindt ik aandoenlijk en het ijertje en weerstandje eraan vindt ik raar, maar wel passend. Ik vind het een intiem beeld, wat genoeg ruimte (wit papier) voor mijn verbeelding open laat.

Melancholie

Dit beeld is uit een serie landschaps-schilderijen. (bergen, zeelandschappen) Ik vind het stoere, ruige beelden, die misschien meer een gemoedstoestand verbeelden dan een landschap. Sommige beelden hebben als titel, "vegetables", en "pre-soup", of "this is not a see-shape Yet". Wat voor mij het landschap dan ook weer sterk relateert. Ik vind de beelden wat zwaarmoedig, en ook mooi.

Hoofdstuk 5 Mijn werk.

In mijn werk komen voorstellingen (een berg spruitjes, een doosje stopgaren, planten in een raam, een huis met vitrage, een weckfles met tuinbonen) steeds weer terug als tekening of als ruimtelijk werk. In een ander materiaal krijgt de voorstelling een andere uitdrukking. De logica van het materiaal, bijvoorbeeld het zwarte viezige van houtskool, het directe en heldere van acrylverf, soepel vallend draad, of teer wit krijt bepalen de uitdrukking van het werk. Het is het verlangen om de wereld heel klein te maken. Op te gaan in het kleine, intieme, suffe en gewone. En dit in allerlei variaties uit te drukken, zo dichtbij en zo persoonlijk mogelijk.

Formele aspecten:

De uitdrukingskracht van materialen

In dit werk heb ik het transparante van het blauw gebruikt. Het gekke, puberale van de blauwe glansfolie. En de fijne patroontjes op de kralen zijn van verschillende soorten bedrukt cadeaupapier. Het zwarte en doffe, viezige van houtskool. Elk materiaal heeft een eigen appèl, de combinatie van, of het contrast van deze appèls maken het beeld.

Variatie in materialen

In het werk hiernaast is gewerkt met pastelkrijt, en acrylverf, maar ook rose tissue papier, en grafiekpapier. De structuur en de patronen op het papier gaan op in de voorstelling van het werk. Het ligt er niet collage-achtig op, maar is geïntegreerd in het beeld. Het rose van de tissue blijft rose, en zorgt voor een zacht, aanraakbare kwaliteit in de spruit. En het grafiekpapier zorgt voor een ragfijn rasterpatroon, wat het goedkope en praktische van de lamellen benadrukt. In dit werk heb ik voor een centrale compositie gekozen. En de spruiten zijn op ware grootte. Je kunt ze als het ware pakken.

Voorstellingen komen terug in tekeningen en in objecten (motieven)

In deze twee werken heb ik twee keer eenzelfde soort huis gemaakt. Het is een eenvoudig huis, afgeleid van een plantenkas. Het ruimtelijke huis van meccano en draad heb ik eerst gemaakt in combinatie met potloden schilderijtjes. Daarna heb ik het huis geschilderd. In een ander medium, krijgt het huis een andere sfeer, omdat het beeld op papier en het gebruik van het patroonpapier op de achtergrond weer andere associaties oproept. Het huis kreeg voor mij een bepaalde nadruk, in het zweven in de ruimte, dat ik heb benadrukt door er lichtgevende letters op te plakken.

Het huis is een motief in mijn werk dat ruimtelijk of in het platte vlak vaker terugkomt.

Herhaling en patronen

Ruitpatronen in gordijnen. Een raster van tegels. De lijnen structuur van de centrale verwarming hiernaast. Ik gebruik dit graag in mijn compositie van een beeld. In een dessin of patroon zit herhaling en vaak ook een ritme, het ruitje in het gordijn golft omdat het gordijn plooit. Het ritme dat ook kan veranderen van kleur is een soort basis waarin dingen kunnen plaatsvinden, of kunnen gebeuren. Ik gebruik graag

herhalingen die toch net iets anders zijn. Zoals de rij bloempotten hierboven, hetzelfde maar toch iets anders. Overeenkomst en variatie. Dat maakt dat ik beter ga kijken.

Compositie en perspectief

Ik kies vaak voor een centrale compositie. In het midden van het werk is het te doen. Ik ben aan het uitzoeken of ik randen wit kan laten, ik vind het spannend wanneer er ook delen van het papier onbewerkt zijn. Dit werk is een groot werk, (1.50x1.80). Kleine memory-kaartjes en gedroogde boontjes vullen de hele compositie. De kaartjes en de boontjes zijn uitvergroot weergegeven. Heel bewust heb ik de boontjes willekeurig verdeeld, alsof ze er overheen zijn gevallen. Maar in de centrale plek liggen de meeste boontjes.

Ook heb ik bewust een kaartje scheef gelegd, waardoor er beweging ontstaat.

ik

Zijn
en

In
ik

Aandacht

Het is essentieel dat het werk met aandacht gemaakt is. Dat is les 1 (Anne-marie). Toch verlies ik me vaak in slordigheid of nonchalantie, dat gebeurt wanneer een deel van het werk veel aandacht vraagt en me daar in vastbijt, waardoor ik gewoon delen kan "vergeten".

waar je op dat moment met je handen bent, niet drie stappen vooruit, of het al denken te weten.

bovenstaand werk is me dat goed gelukt. En krijg er steeds meer vat op, hoe ik elke lijn, elke handeling met aandacht kan maken.

Want... je ziet het meteen.

Inhoudelijke aspecten:

Een eigen huis en tuin wereld.

Ideeën voor beelden zoek ik niet, maar die zijn er al, ze zijn overal om me heen. Ik maak hiermee een eigen wereld, een omsloten wereld, waarin ik geleefd heb, waarin ik leef, en waarin ik overleef. Het is huiselijk, autonoom, speels, vol, leeg, gek, licht of zwaar.

Beelden en herinneringen

De beeldtaal die ik gebruik, verwijst veel naar de jaren 70 waarin ik opgegroeid ben. Dit beeld van een trapportaal, kwam ik tegen in een hotel in Keulen, en deed me denken aan de tegels die wij vroeger in de bijkeuken en de w.c. hadden. En ook de manier waarop de planten groeien. Tegen alle verdrukking in, in te kleine potten, niks weggooiend, roept iets op van vroeger. De instituut achtige-sfeer doet me denken aan het bejaardenhuis van mijn oma en opa, en het klooster van tante zuster. Die herinneringen roepen nu een sfeer van geborgenheid en duidelijkheid, en ook een sfeer

van beslotenheid en benauwdheid op. In mijn beeldtaal kan ik beelden en herinneringen, opnieuw in het nu betekenis geven. Het heeft te maken met zingeving, met heel maken, met vrij maken. Doordat ik er in alle vrijheid mee kan spelen, composities kan maken, kan weglaten en kan toevoegen.

Het verlangen om de wereld heel klein te maken.

Hierboven heb ik een eenvoudig dorp gemaakt van memory kaartjes in een ijzeren kist. Het spelen en bouwen met de kaartjes, roept een kinderwereld op, en je associeert het met zwembadtegels of badkamertegels. Net als het bouwen met lego of het spelen met play-mobiel, maak ik de grote werkelijkheid klein en speelbaar. Ik krijg er vat op. Doordat ik puzzel hoe de huisjes ten opzichte van elkaar moeten staan, hoeveel details ik maak, en hoe ik een verloop maak van weinig details naar steeds meer details. Ik maak als het ware mijn eigen orde, mijn eigen logica in een wereld die past in een ijzeren kistje.

Het plezier, lichtheid en humor

Nadat ik een grote tekening had gemaakt van een weckfles met tuinbonen. Kwam ik op het idee om een serie weckflessen te maken in een rij. Zoals ze in de kelder naast elkaar staan. Ik heb gekozen voor schoolbordverf, en pastelkrijt. En losse plankjes. Dit maakt de sfeer licht, eenvoudig en speels. Als schoolbordjes, die ook weer uitgeveegd kunnen worden. Ik heb gekozen voor een zo eenvoudig mogelijke bevestiging, elastiekjes aan een ijzeren staaf. Dit om het juist niet complex te maken.

De elastiekjes en het ijzer verwijzen ook naar het elastiek en het ijzer van een weckfles. En het heeft iets tijdelijks, je kunt het ook zo anders maken. Door variatie in maten en dat de plankjes los zitten, krijgt het beeld iets van bewegen en bungelen. Het heeft iets totaal niet pretentiefs.

Via het kleine persoonlijke, verwijzen naar het grote en universele.

Vanuit het stippelpatroon van de achterkant van memory-kaartjes. En het geweldige ei op een van de kaartjes. Ben ik twee bespatte eieren op plankjes gaan maken.

Doordat ik er een piep-kleine trap op of onder ander plaats, wordt het ei relatief heel groot. Zou je er als ware in kunnen wonen, of in kunnen schuilen. Een schuilplek in het heelal.

Hoofdstuk 6

Wat ik heb geleerd.

Van Erik Matijssen heb ik geleerd, hoe belangrijk het is om mooi te werken. Met een mooie techniek, compositie en vooral kleuren verleidt je de kijker om goed te kijken. Ik accepteer het beeld meteen, en ik wil het beeld aandacht terug geven door echt heel goed te kijken, en ook steeds weer opnieuw dingen te ontdekken.

Wat ik ook mooi vindt is dat hij de patronen en de objecten evenveel waarde geeft. Waardoor de compositie ook abstract wordt. Dit wil ik ook zo, want het geeft veel meer vrijheid.

En natuurlijk het inzoomen op het interieur, en de objecten. Het zintuigelijke, de kleuren en de plaatsing van de dingen ten opzichte van elkaar geeft betekenis en de uitstraling van een geleefd leven. Veel voelbaarder en aanwezig dan wanneer er mensen bij aanwezig zouden zijn. Juist de afwezigheid van mensen geeft de betekenis, en zo wil ik het ook doen.

Van Pietsjanke Fokkema heb ik geleerd, dat het kleine en het grote uitwisselbaar is. Dat het ene verwijst naar het andere. Ik was erg onder de indruk van de expositie in het

ziekenhuis in Den Bosch. Haar werk was daar een totaal-beleving. Ik mocht me even onderdompelen in haar wereld. Dat voelde heel intiem en dichtbij. Alsof ik haar even aan kon raken.

Ik leer van het opgaan in haar wereld, het werken in aandacht, en het eenvoudige en dramatische van de potloodtechniek. Het toelaten van het onbewuste, de link met leven geboorte en dood die in alle gewone dingen doorsijpelt. De ondergrondse schuilplekken, de verwijzing naar de grote en kleine geschiedenis, de vermenging van bekende dingen en een surrealistische sfeer.

Van Thierry de Cordier, neem ik vooral de intensiteit, en zijn manier van tegen kunst aan kijken mee. En ook het terloopse gebruik van tekst, en het gebruik van voor de hand liggende, goedkope materialen. Het is juist geen perfecte weergave van iets, maar het mag zichtbaar zijn dat het gemaakt is, dat het in proces is, en dat het subjectief is. Toch merk ik dat ik er minder verbinding mee kan maken dan met het werk van Fokkema en Matijssen. Het is met de woorden van Pietsjanke, moeilijker voor mij om in te loggen. Ik denk dat het te maken heeft met de zwaarte van het werk. Ik heb zelf meer adem, meer lucht nodig, ook in mijn werken.

7. Samenvatting/slotwoord.

Toen ik in september begon na te denken over deze scriptie, wist ik het onderwerp al. Tijdens meditatie-les was de zin "iets zo persoonlijk maken dat het universeel wordt" gevallen, en dat was het! Het raakt aan mijn ambitie om dingen te maken die persoonlijk, kwetsbaar en open zijn, dat ik niks wil verhullen. En mijn ambitie dat ik met mijn werk aan iets groters raak, dat het mensen kan bewegen. Afgelopen jaar heeft mijn werk zich steeds meer ontwikkeld richting een eigen kleine wereld van huis en tuin. Onbenullige voorwerpen zet ik in een compositie bij elkaar, en laat ik een relatie met elkaar aangaan. Het platte vlak en werkjes in 3-d wisselen elkaar af en beïnvloeden elkaar. Ik zet mijn materiaalgevoeligheid in om kloppende beelden te krijgen.

De opdracht van de NAU, was in september om met drie kunstenaars de scriptie te beginnen waarmee je verwantschap hebt. Oké dacht ik, dan gaan we om die bocht, en al lezende, onderzoekende en schrijvende met in eerste instantie Pietsjanke Fokkema, en Erik Matijssen, kwam ik als vanzelf uit bij mijn thema. En dat vindt ik mooi! Dat het er gewoon uit komt, omdat het er blijkbaar in zit!

Tijdens het schrijven van de scriptie heb ik erg geworsteld en ben ook verward geweest over het thema, persoonlijk en universeel.

Ik wilde begrijpen hoe je iets zo persoonlijk kan maken dat het universeel wordt. Moet je dan universele thema's gebruiken? Moet je juist open zijn over je persoonlijke situatie of persoonlijke gebeurtenissen? En hoe geef je dat dan weer in beeld, dat het niet tenenkrommend is? Zijn mijn spruitplanten, krukjes en tegels wel persoonlijk genoeg? Het zijn spullen om me heen, maar soms ook verzameld vanuit de kringloop. Of gevonden in de groetenwinkel of in de tuin. Is dat dan wel oké, want het zijn niet mijn eigen spullen? Zit het in het hoe? Of in het wat? Of allebei? Het wordt er heel ingewikkeld door. Terwijl ik het juist heel eenvoudig, concreet en dichtbij wil houden.

Het duiken in het werk van de drie kunstenaars laat me nadenken over hoe ik het zelf wil doen. Als vanzelf neem ik dingen over: het goed kijken, en niet bang meer zijn om zorgvuldig en gedetailleerd te werken. Ik merk dat ik de uitdrukking van mijn vader: "als je zó precies werkt dan kun je net zo goed een foto maken" hier ook onbewust in meegespeeld heeft. In mijn opvoeding en in de opleiding voor beeldende therapie was het grote gebaar, expressie, niet het product maar het proces belangrijk, en precies werken was een beetje vies. Natuurlijk is gedetailleerd werken niet hetzelfde als fotografisch realistisch werken. En natuurlijk kan ik èn gedetailleerd werken en het grote geheel in de gaten houden. En natuurlijk kan ik kiezen naar gelang het beeld voor rauwe ruwe stukken en voor de kleinste details.

Ik kijk naar de composities en het krijt van Matijssen, naar de delen die met grijs potlood zijn gemaakt en naar het gebruik van zelfgemaakte ruimtelijke elementen, die de tekeningen tot een installatie maken van Fokkema. En na enige aarzeling, raak ik ook geïnspireerd hoe tekst en beeld, schets en uitwerking een organisch geheel vormen bij de Cordier.

En dan...Kom ik tot de conclusie dat ik nu duidelijker dan ooit weet en voel, dat ik heel sterk geraakt wordt door de gewone, suffe, en onbenullige dingen. Dingen waar je makkelijk aan voorbij loopt. Een berg spruitjes, een loshangend draadje van een gehaakt kleedje, een schoteltje met een gebruikt theezakje erop. Ik vind het mooi zoals het is. Ik wil dit laten zien zoals het is, zonder het mooier te maken, of interessanter, of ingewikkelder, omdat het dan meer waarde zou krijgen. Ik wil de dingen juist niet aanpassen zodat ze aangenamer of waardevoller worden voor de kijker. Maar doordringen tot wat het wel is. Omdat ik daar intens door geraakt wordt, en daar een grote schoonheid in zie.

Het onderzoeken van de dingen dichtbij mij (het persoonlijke), doe ik door beelden van die dingen te maken. Ik zoek naar een beeldtaal en uitdrukking die past bij wat ik waarneem. Ik probeer daarbij niet van buitenaf naar bijvoorbeeld een potje tuinbonen te kijken. Maar van binnenuit, vanuit de materie "potje tuinbonen". De formele en inhoudelijke aspecten zijn instrumenten om goed te kijken en beeldende keuzes te maken.

Dit doen op zich...

Dit zorgvuldig doen is de link naar iets zo persoonlijk maken dat het universeel wordt.

...wanneer je iets begrijpt is het heel simpel.

Lea Adriaans

Juni 2015

Bronnen:

-Boeken; Erik Mattijssen, potlood, pastel, gouache en papier, met beschouwingen van Judith Herzberg en Louise Schouwenberg.

-The glorious rise and fall (and so on) Marjan Teeuwen 2013.

-De web-site van Erik Matijssen en Pietsjanke Fokkema, interviews op You-tube.

-En de web-site van de Pont in Tilburg, en van het S.M.A.K. in Gent.

-De uitspraken van zenleraar Walter Jacobs.

-De feedback van leraar en beeldend kunstenaar Frans van Tartwijk.